

سهمیه : صفر!

گزارش تحقیقی عدالت برای ایران از غیبت زنان در دانشگاه‌ها به مناسبت روز دانشجو

هم زمان با روز دانشجو در ایران، سازمان عدالت برای ایران در سندی که برای کارگروه سازمان ملل در مورد تبعیض علیه زنان ارسال کرد، گزارش داد که در ایران، تعداد قابل توجهی از رشته‌های دانشگاهی یا کاملاً مردانه شده‌اند و یا زنان در ورود به آن با تبعیض جنسیتی بسیار آشکار و نگران کننده ای مواجه هستند.

عدالت برای ایران، ۱۶ آذر ۱۳۹۱: امسال، روز دانشجو در حالی فرارسیده که زنان، از تحصیل دولتی و رایگان در ۱۴ رشته دانشگاهی به طور کامل محروم شده‌اند و در ۲۴۱ رشته، محدودیت‌های جدی بر سر ورود آنها به دانشگاه‌ها گذاشته شده است.

هم زمان با روز دانشجو در ایران، سازمان عدالت برای ایران در سندی که برای کارگروه سازمان ملل در مورد تبعیض علیه زنان ارسال کرد، گزارش داد که در ایران، تعداد قابل توجهی از رشته‌های دانشگاهی یا کاملاً مردانه شده‌اند و یا زنان در ورود به آن با تبعیض جنسیتی بسیار آشکار و نگران کننده ای مواجه هستند. عدالت برای ایران در این گزارش از نهادهای بین المللی مذکور خواسته کلیه اقدامات لازم برای وادار کردن دولت جمهوری اسلامی به اجرای تعهدات بین المللی خود و لغو تمامی سهمیه بندی های جنسیتی که تبعیض علیه زنان در ایران را تعمیق می کنند، انجام دهند.

یافته‌های تحقیق سازمان عدالت برای ایران که از میان داده های مربوط به بیش از ۲۲۸۰۰ رشته دانشگاهی دولتی روزانه (رایگان) استخراج شده، درباره ظرفیت رشته های دانشگاهی در سال تحصیلی ۱۳۹۱-۹۲ نشان می دهد سهمیه زنان در رشته های مهندسی نفت (اکتشاف نفت)، مهندسی نفت (استخراج نفت)، مهندسی راه آهن، مدیریت اطلاعات و ارتباطات، کاردانی فوریت های پزشکی، کاردانی تکنولوژی تولیدات دامی، کاردان فنی مکانیک (تأسیسات آبرسانی و گازرسانی)، کاردانی فنی برق (قدرت)، کاردانی تربیت بدنی و علوم ورزشی (مربیگری)، علوم قضایی، علوم سیاسی (مطالعات امنیتی)، علوم انتظامی، علوم اجتماعی (مطالعات امنیتی) و ادیان و مذاهب صفر شده است. این ممنوعیت ها، باعث تبعیض جدی علیه زنان در دسترسی به بسیاری

از صندلی های دانشگاهی شده است. به عنوان مثال، در رشته کاردانی فوریت های پزشکی، ۱۳۶۰ صندلی دانشگاهی به مردان و صفر صندلی به زنان اختصاص یافته است.

این مطالعه که بر روی ظرفیت دانشگاههای دولتی و رایگان در سال تحصیلی جاری صورت گرفته همچنین نشان می دهد دانشگاههایی که به نهادهای دولتی وابسته اند و دانشجویان آن، پس از پایان تحصیل، به شکلی تضمین شده به استخدام دولت در می آیند، در بیشتر رشته ها، پذیرش زنان را متوقف کرده اند یا بسیار کاهش داده اند و به این ترتیب، فرصتهای استخدام دولتی زنان در سازمانهای دولتی به طرز چشمگیری کاهش یافته است. به عنوان مثال، دانشگاه صنعت نفت که وابسته به وزارت نفت ایران است، امسال در هیچیک از رشته های خود (مهندسی ایمنی بازرسی فنی، مهندسی برق کنترل، مهندسی شیمی، مهندسی شیمی، مهندسی مکانیک، مهندسی نفت استخراج نفت، مهندسی نفت اکتشاف نفت، مهندسی نفت بهره برداری از منابع نفت، مهندسی نفت مخازن نفت، حسابداری، مدیریت بازرگانی، مدیریت صنعتی) دانشجوی دختر قبول نکرد.

به این ترتیب، دسترسی آزادانه و برابر زنان به اشتغال که از جمله حقوق بنیادین انسان است، در بازار کار دولتی در ایران، به شکلی موثر، کاهش یافته است. اما این فقط بازار کار دولتی نیست که با اعمال سهمیه ها، فرصتهای شغلی زنان در آن محدود شده بلکه در بازار کار خصوصی نیز سهمیه هایی که به خصوص در رشته های تجربی و ریاضی وضع شده، باعث مردانه تر شدن بسیاری از رشته ها و کمبود نیروی متخصص زن در آنها خواهد شد. به بیان دیگر، علاوه بر رشته هایی که ورود زنان به آن کاملاً ممنوع شده، در بسیاری از رشته ها، با وضع سهمیه بندی های جنسیتی، حق زنان برای برخورداری آزادانه و برابر از تحصیلات عالی و پس از آن، اشتغال و ورود به بازار کار، به شکلی نگران کننده، نقض شده است.

به عنوان مثال، در ۹۲ رشته* از رشته های گروه علوم تجربی نیز سهمیه بندی جنسیتی، تبعیض های نگران کننده ای علیه زنان اعمال شده است. مثلاً در رشته دامپزشکی، از کل ۴۹۴ نفر ظرفیت، ۲۶۳ صندلی برای مردان حفظ شده و زنان می توانند تنها برای قبولی در ۲۳۱ صندلی باقیمانده با مردان رقابت کنند. این در حالی است که نزدیک به ۶۸ درصد تعداد شرکت کنندگان گروه علوم تجربی را زنان تشکیل می داده اند و در صورت عدم اعمال سهمیه تبعیض آمیز از کل ۴۹۴ نفر ظرفیت رشته دامپزشکی، ۳۵۶ نفر زن امکان ورود به این رشته را داشته اند.

در رشته های گروه ریاضی و فیزیک نیز، در ۴۷ رشته، از جمله رشته

های مهندسی عمران، مهندسی مکانیک، مهندسی کشاورزی و مهندسی مواد، سهمیه بندی جنسیتی به شکل آشکار، فرصت زنان برای تحصیل در این رشته ها را کاهش می دهد. تنها در رشته مهندسی معدن، از کل ظرفیت ۵۹۰ دانشجو در کل ایران، ۴۸۸ صندلی (۸۲ درصد) به مردان اختصاص یافته و زنان می توانند تنها در ۱۰۲ صندلی باقیمانده با مردان داوطلب، رقابت کنند.

یافته های تحقیق عدالت برای ایران نشان می دهد در رشته علوم انسانی، جهت سهمیه بندی ها به شکلی بوده که در ۵۳ رشته از رشته های علوم انسانی، از ورود بیش از ۵۰ درصد زنان (به طور میانگین) به این رشته ها جلوگیری می شود. این در حالی است که نزدیک به ۶۳ درصد شرکت کنندگان در کنکور علوم انسانی، زن بوده اند.

در رشته های گروه هنر، تحصیل زنان در رشته های تلویزیون و هنرهای دیجیتال، کارشناسی فرش، مرمت و احیای بناهای تاریخی با محدودیت نگران کننده ای مواجه شده است. به عنوان مثال، در رشته تلویزیون و هنرهای دیجیتال تنها ۲۰ درصد از سهمیه موجود به زنان اختصاص داده شده است.

در رشته های گروه زبانهای خارجی نیز اعمال سهمیه بندی، سقف های تبعیض آمیز برای زنان ایجاد کرده است. به عنوان مثال، در رشته زبان آلمانی، تنها ۳۵ درصد به زنان سهمیه داده شده است. این در حالی است که بیش از ۷۷ درصد از داوطلبان در گروه زبانهای خارجی، زن هستند.

در عین حال، یافته های تحقیق ما نشان می دهد که به موازات سیاست سهمیه بندی جنسیتی که ورود زنان به برخی رشته ها را ممنوع و به برخی دیگر را محدود کرده است، و باعث مردانه شدن فضای برخی از رشته های دانشگاهی و به تبع آن محیط های کاری آینده خواهد شد، سیاست دیگری نیز در سال تحصیلی جاری به کار گرفته شده که می تواند از آن، به تفکیک جنسیتی یا زنانه- مردانه کردن دانشگاهها نام برد. در اجرای این سیاست، بسیاری از دانشگاهها، ظرفیت سالانه خود را تقسیم کرده و در نیم ترم اول سال، فقط از یک جنس و در نیم ترم دوم سال، فقط از جنس دیگر دانشجو برداشته اند. به این ترتیب، دختران و پسران در آن رشته ها به دلیل تفاوت زمان ورود به دانشگاهها، در کلاسهای یکسان و مختلط حضور نخواهند داشت و کلاسها و به تبع آن رشته ها، از نظر جنسیتی زنانه و مردانه خواهد شد.

به عنوان مثال، دانشگاه لرستان- خرم آباد، در رشته روانشناسی عمومی، در یک نیم ترم فقط دانشجوی مرد و در نیم ترم بعدی فقط دانشجوی زن پذیرش کرده است. دانشگاه زابل نیز در نیم ترم اول، در رشته زبان و ادبیات فارسی فقط دانشجوی زن و در نیم ترم دوم فقط

دانشجوی مرد پذیرش کرده است. در عین حال، در اجرای همین سیاست تفکیک جنسیتی، برخی از رشته‌ها در برخی از دانشگاه‌ها، فقط زنان و یا فقط مردانه شده‌اند. به این ترتیب، اگرچه تعداد کل پذیرفته شدگان زن و مرد، تفاوت جدی در این رشته‌ها نکرده اما فضاهای درسی در این رشته‌ها، از نظر جنسیتی، تفکیک شده‌اند. به عنوان مثال، در حالی که تا سال گذشته، هر دو دانشگاه اصفهان و شهید چمران اهواز، در رشته علوم سیاسی زنان و مردان را پذیرش می‌کردند، امسال، دانشگاه اصفهان فقط مردان و دانشگاه شهید چمران اهواز، فقط زنان را در این رشته می‌پذیرد. این سیاست، نه تنها فضاهای دانشگاهی را به لحاظ جنسیتی تفکیک خواهد کرد بلکه با در نظر گرفتن شرایط فرهنگی جامعه ایران، دسترسی زنان به دانشگاه‌ها را باز هم بیشتر کاهش خواهد داد. به عنوان مثال، یک دختر اصفهانی که تا سال گذشته، در صورت علاقه مند بودن به تحصیل در رشته علوم سیاسی می‌توانسته در شهر خودش به دانشگاه برود، امسال، با مردانه شدن رشته علوم سیاسی در دانشگاه اصفهان، در صورت قبول شدن در دانشگاه اهواز که کیلومترها تا محل سکونت خانواده وی فاصله دارد، ممکن است با مخالفت خانواده برای رفتن به یک شهر دور، از تحصیل در این رشته باز بماند. در حالی که چنین مخالفتی در مورد اقامت دانشجوی پسر در شهری دور از محل زندگی خانواده، کمتر پیش می‌آید.

اگرچه هنوز برای ارائه ارزیابی جامعی از تمامی تاثیرات منفی بلند مدت اجرای سیاستهای سهمیه بندی و تفکیک جنسیتی آموزش عالی بر زندگی زنان ایرانی زود است، اما تحقیق اولیه عدالت برای ایران نشان می‌دهد جراحی‌های جدی از سوی مقامات و دولت ایران در حال انجام است که به غیبت زنان از تعداد قابل توجهی از فضاهای آموزش عالی و اشتغال و در نتیجه زنان - مردانه کردن مشاغل و محیطهای کاری خواهد انجامید. این در حالی است که هم‌اینک نیز شکاف جنسیتی عمیقی در بازار کار ایران وجود دارد و تنها ۱۳ درصد زنان شاغل هستند.

اعمال سیاستهای سهمیه بندی و تفکیک جنسیتی در آموزش عالی، برخلاف تعهدات بین المللی جمهوری اسلامی به خصوص ماده ۱۳ میثاق بین المللی حقوق اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است که دولت‌های امضا کننده را مکلف به فراهم کردن شرایط دسترسی برابر به آموزش عالی برای همگان می‌کند و نیز ماده ششم همین میثاق که اصل حق اشتغال برابر و بدون تبعیض را به رسمیت شناخته است. این سیاستها حتی اصل ۲۸ و ۳۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی را که درباره حق اشتغال و حق دسترسی به امکانات آموزش عالی است را نقض می‌کند. برای دیدن جداول سهمیه بندی، [اینجا](#) را کلیک کنید.

*سهمیه بندی در رشته های نیمه متمرکز (دانشگاههای وزارتخانه ها و نهادهای دولتی) که از تمامی گروهها، دانشجوی می پذیرد، یک بار و در رشته تحریری محاسبه شده است.